

UZASADNIENIE

Nakazem zapłaty wydanym w postępowaniu nakazowym w dniu 7 marca 2019 roku w sprawie VIII Nc 1209/19 Sąd Rejonowy dla Łodzi-Widzewa w Łodzi nakazał pozwanemu J. S., aby w terminie dwóch tygodni od doręczenia niniejszego nakazu zapłacił powodowi (...) Spółce Akcyjnej z siedzibą w B.) z weksla kwotę 15 430,31 zł wraz z umownymi odsetkami za opóźnienie w wysokości dwukrotności wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w stosunku rocznym, od dnia 6 lutego 2019 roku do dnia zapłaty, oraz kwotę 2492 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, albo wniósł w tymże terminie do tutejszego Sądu zarzuty.

Po wniesionych przez pozwanego zarzutach zaskarżających w/w nakaz zapłaty w całości wyrokiem z dnia 16 września 2021 roku w sprawie VIII C 16/20 Sąd Rejonowy dla Łodzi-Widzewa w Łodzi w punkcie:

1. zasądził od pozwanego J. S. na rzecz powoda (...) Spółki Akcyjnej w B. kwotę 4 840,23 zł wraz z odsetkami umownymi w wysokości dwukrotności wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w stosunku rocznym od dnia 6 lutego 2019 roku do dnia 16 września 2021 r., a w pozostałej części uchylił nakaz zapłaty wydany w postępowaniu nakazowym przez Sąd Rejonowy dla Łodzi- Widzewa w Łodzi w dniu 7 marca 2019 r. w sprawie VIII Nc 1209/19 i powództwo oddalił,

2. zasądzoną w punkcie 1 kwotę 4 840,23 zł rozłożył na 24 miesięczne raty, w tym:

a) 23 raty po 200 zł każda,

b) ostatnia 24-ta rata w wysokości 240,23 zł,

płatne z góry do 15-go dnia każdego miesiąca z odsetkami umownymi w wysokości dwukrotności wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w stosunku rocznym, ustalając termin płatności pierwszej raty do 15-go dnia miesiąca następującego po dniu uprawomocnienia się wyroku;

3. zasądził od powoda (...) Spółki Akcyjnej w B. na rzecz pozwanego J. S. kwotę 1 494,73 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, w tym kwotę 1 339,48 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego,

4. przyznał ze Skarbu Państwa- Sądu Rejonowego dla Łodzi- Widzewa w Łodzi na rzecz adw. P. B. kwotę 1 612,52 zł tytułem zwrotu kosztów pomocy prawnej udzielonej pozwanemu z urzędu.

(nakaz k. 14, zarzuty k. 17-22, wyrok k. 164)

Apelację od niniejszego wyroku wniósł pozwany, którą po sprecyzowaniu na rozprawie wskazał, iż zaskarża wyrok w zakresie w pkt 1 odnośnie zasądzonej kwoty 4 840,23 zł wraz z zasądzonymi od niej odsetkami, określając wartość przedmiotu zaskarżenia na tę właśnie kwotę. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił on naruszenie przepisów prawa materialnego tj. art. 58 § 3 k.c. in fine w związku z art. 5 k.c. poprzez niezastosowanie ww. przepisów w sytuacji kiedy Sąd I instancji stwierdził stosowanie przez powoda w zawartej z pozwanym umowie pożyczki niedozwolonych postanowień umownych w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. w postaci: prowizji w wysokości 7 571 zł, opłaty przygotowawczej w wysokości 129 zł, ceny (...) w wysokości 1300 zł uznając, że ww. klauzule umowne są stosowane przez powoda nie tylko w przedmiotowej sprawie i że nie mają one charakteru jednostkowego ale, że stanowią regularną i celową praktykę stosowaną przez powoda wobec konsumentów, co biorąc pod uwagę, że w niniejszej sprawie wysokość udzielonej przez Powoda pożyczki (9 000 zł) jest równa sumie opłat wynikających z prowizji, ceny (...) oraz opłaty przygotowawczej (9 000 zł), to należy uznać, że stwierdzone przez Sąd niedozwolone postanowienia umowne nie miały charakteru dodatkowych, nieistotnych postanowień umownych, ale stanowiły dla powoda podstawowe źródło zarobku, bez których to postanowień umownych, umowa pożyczki, której stronami są

powód i pozwany nie zostałyby zawarta, co w świetle art. 58 § 3 k.c. in fine skutkować powinno stwierdzeniem nieważności umowy pożyczki z dnia 27 lipca 2017 r. w całości.

Wskazując na powyższe wniósł on o:

- zmianę skarżonego wyroku poprzez stwierdzenie, że umowa pożyczki z dnia 27 lipca jest nieważna w całości a strony umowy zobowiązane są zwrócić sobie nawzajem, co w przedmiotowej sprawie oznacza obowiązek zwrotu przez Pozwanego kwoty 2 508 zł (9 000 zł. tytułem udzielonej pożyczki minus 6 492 zł. tytułem zwróconej przez pozwanego kwoty, z pominięciem odsetek umownych oraz odsetek karnych);
- rozłożenie na 24 raty miesięczne zasądzonej kwoty 2 508 zł po 104,50 zł każda na podstawie art. 320 k.p.c. płatnych z góry do 15-go dnia każdego miesiąca, z odsetkami ustawowymi za opóźnienie w przypadku uchybienia terminowi płatności którejkolwiek z rat, ustalając termin płatności pierwszej raty do 15-go dnia pierwszego miesiąca po uprawomocnieniu się niniejszego orzeczenia z uwagi na szczególnie trudną sytuację materialną i zdrowotną pozwanego;
- ewentualnie o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji z uwagi na nierozpoznanie przez ww. Sąd istoty sprawy.

Ponadto z ostrożności procesowej w wypadku oddalenia apelacji pozwany wniósł o nieobciążanie go kosztami postępowania odwoławczego na zasadzie słuszności, stosownie do art. 102 k.p.c., a nadto pełnomocnik pozwanego wniósł o przyznanie kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu pełnomocnika z urzędu będącego adwokatem, według norm prawem przepisanych, ponieważ nie zostały one uiszczone w całości, ani w części.

(apelacja k. 186-194)

W odpowiedzi na apelację powódka wniosła o jej oddalenie i zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa wg norm przepisanych.

(odpowiedź na apelację k. 223-224)

Apelacja złożona przez powódkę została odrzucona postanowieniem Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 24 stycznia 2022 roku.

(apelacja powódki k. 214-218, postanowienie k. 227)

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja pozwanego zaskarżająca zasądzenie kwoty 4 840,23 zł wraz z zasądzonymi odsetkami umownymi za opóźnienie była uzasadniona i skutkowałą koniecznością uchylenia zaskarżonego wyroku w tej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania z uwagi na nierozpoznanie istoty sprawy.

Tym samym zarzut pozwanego o nierozpoznaniu istoty sprawy, choć z innych przyczyn, należało uznać za zasadny.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego jednolicie przyjmuje się, że do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wówczas, gdy rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, gdy sąd zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony, bezpodstawnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (por. postanowienia Sądu Najwyższego z 23 września 1998 r., II CKN 897/97; z 15 lipca 1998 r. II CKN 838/97; z 3 lutego 1999 r., III CKN 151/98; wyroki Sądu Najwyższego z 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00; z 21 października 2005 r., III CK 161/05; z 12 listopada 2007 r., I PK 140/07).

W orzecznictwie przyjmuje się, że oceny, czy sąd nie rozpoznał istoty sprawy dokonuje się na podstawie analizy żądań pozwu i norm prawa materialnego stanowiących podstawę orzekania (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia

19 września 2013 r., I PZ 7/13, OSNP 2015 Nr 1, poz. 8), w związku z art. 386 § 4 k.p.c., który reguluje dopuszczalność uchylenia zaskarżonego wyroku do ponownego rozpoznania między innymi w razie nierozpoznania istoty sprawy (wyrok Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 23 grudnia 2019 roku w sprawie III Ca 1569/19).

W niniejszej sprawie Sąd I instancji wydał nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym w dniu 7 marca 2019 r. uwzględniający roszczenie powoda, od którego to nakazu pozwany wniósł zarzuty.

Sąd Rejonowy po ponownym rozpoznaniu sprawy wyrokował merytorycznie o żądaniach pozwu, rozstrzygając jednocześnie jedynie co do części nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym – zasądzając od pozwanego na rzecz powódki kwotę 4840,23 zł wraz z umownymi odsetkami za opóźnienie i uchylając go w pozostałej części, co do której powództwo zostało oddalone.

Doszło więc do naruszenia art. 496 k.p.c. (znajdującego zastosowanie w niniejszej sprawie na podstawie art. 11 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 4 lipca 2019 roku o zmianie ustawy – Kodeksu postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw – Dz. U. z 2019 r., poz. 1469), zgodnie z którym po przeprowadzeniu rozprawy sąd wydaje wyrok, w którym nakaz zapłaty w całości lub w części utrzymuje w mocy albo go uchyla i orzeka o żądaniu pozwu, bądź też postanowieniem uchyla nakaz zapłaty i pozew odrzuca lub postępowanie umarza.

W dawniejszej judykaturze, w tym w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 1962 r., III CO 4/62 (OSNC 1962 Nr 4, poz. 12), uznano, że nieuchylenie wyroku zaocznego (nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym), w takim przypadku stanowi tylko niedokładność podlegającą sprostowaniu w zwykłym trybie (aktualnie na podstawie art. 350 k.p.c.).

Powyższe stanowisko budzi wątpliwości, jeżeli zważyć, że nieuchylenie nakazu zapłaty po przeprowadzeniu rozprawy stanowi konstrukcyjny *sine qua non* (art. 496 k.p.c.), a nie intencyjny warunek wydania reformatoryjnego orzeczenia o żądaniu pozwu, gdy taki brak prowadził do niedopuszczalnego dwukrotnego orzekania w zakresie przedmiotu (istoty) tej samej sprawy, co może być kwalifikowane jako wada nierozpoznania istoty jednego sporu.

Wadliwe konstrukcyjnie nieuchylenie nakazu zapłaty w wyroku reformatoryjnym wydanym przez sąd pierwszej instancji po ponownym rozpoznaniu sprawy może wywoływać istotne kontrowersje wynikające z funkcjonowania w obrocie prawnym dwóch odmiennych lub rozbieżnych orzeczeń sądowych zasądzających sporne roszczenia w różniących się zakresach lub wysokościach (nieuchylonego nakazu zapłaty oraz wyroku reformatoryjnego wydanego po wyznaczeniu i przeprowadzeniu rozprawy).

Taki stan niedopuszczalnego funkcjonowania dwóch orzeczeń wymagałby stwierdzenia nieważności postępowania w rozumieniu art. 379 pkt 3 *in principio* k.p.c. tylko wtedy, gdyby odnosił się do orzekania w dwóch różnych procesach, w których sąd *meriti* niedopuszczalnie orzekałby w tej samej sprawie wcześniej wszczętej. Tymczasem w przedmiotowej sprawie rozbieżne orzeczenia odnośnie zasądzenia kwoty 4 840,23 zł dotyczyły tej samej sprawy osądzonej po ponownym rozpoznaniu w jednym postępowaniu po wyznaczeniu rozprawy wskutek wniesienia zarzutów przez pozwanego, co wymagało wydania tylko jednego wyroku w sposób wykluczający funkcjonowanie w obrocie jurysdykcyjnym dwóch różniących się orzeczeń wydanych w tej samej sprawie – jednakże w tym zakresie Sąd I instancji nie orzekł o utrzymaniu nakazu zapłaty w mocy uchylając go jedynie w pozostałej części (ponad wskazaną kwotę 4 849,23 zł).

Tego rodzaju kwalifikowanej wadliwości, która wymagałaby co najmniej konstrukcyjnego uzupełnienia wyroku sądu pierwszej instancji w trybie art. 351 k.p.c., nie może usunąć, uzupełnić ani naprawić Sąd drugiej instancji w przypadku, gdy wskutek nieuchylenia nakazu zapłaty po ponownym rozpoznaniu sprawy i orzeczeniu o żądaniu pozwu w obrocie jurysdykcyjnym funkcjonują w tym samym przedmiocie sporu dwa orzeczenia o różnej treści (nieuchylony nakaz zapłaty oraz reformatoryjny w całości lub w części wyrok "końcowy" wydany po przeprowadzeniu rozprawy).

Taki stan wyrokowania zagraża porządkowi i bezpieczeństwu obrotu prawnego, gdyż stwarza co najmniej ryzyko potencjalnej egzekucji należności zasądzonych w obu rozbieżnych orzeczeniach w zakresie zasądzonej kwoty. Tymczasem strona przegrywająca tę samą (jedną) sprawę nie powinna ponosić jakiegokolwiek ryzyka poszukiwania z

winy sądu, który "zapomniał" utrzymać w mocy nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym w części uwzględniającej powództwo wydany po ponownym rozpoznaniu sprawy, skomplikowanej ochrony przeciwegzekucyjnej w razie wszczęcia egzekucji z dwóch orzeczeń osądających ten sam spór.

Kwalifikowana wada "podwójnego" funkcjonowania dwóch orzeczeń osądających ten sam przedmiot sporu stanowi szczególny rodzaj (stan) nierozpoznania istoty jednej tylko sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. w przypadku, gdy prawidłowy ("finalny") osąd jednej sprawy przez Sąd pierwszej instancji wymagał konstrukcyjnego i "strukturalnego" wyrokowania zarówno o uchyleniu kontestowanego sprzeciwem strony pozwanej nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym jak i orzeczenia o żądaniu pozwu.

Wprawdzie brak orzeczenia o uchyleniu przez sąd pierwszej instancji nakazu zapłaty w wyroku reformatoryjnym wydanym po ponownym rozpoznaniu tej samej (jednej) sprawy mógłby zostać usunięty przez sąd pierwszej instancji w trybie uzupełnienia wydanego wyroku "finalnego" (art. 351 k.p.c.), ale ujawnione wady wyrokowania nie podlegały sanacji przez sąd odwoławczy, bowiem dotyczyły konstrukcyjnego i nieuzupełnionego istotnego braku wyroku sądu pierwszej instancji, który orzekając merytorycznie o żądaniach tego samego pozwu, nie rozstrzygnął w przedmiocie wcześniej wydanego w tej samej sprawie nakazu zapłaty, co mogło być zakwalifikowane jako szczególny stan nierozpoznania istoty jednej (tej samej) spornej sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c., który nie podlega sprostowaniu w trybie art. 350 k.p.c. jako rzekoma nieistotna niedokładność lub omyłka sądowa.

Mając na uwadze, iż w przedmiotowej sprawie doszło do nierozpoznania istoty sprawy, co w konsekwencji skutkowało uchyleniem zaskarżonego wyroku w zakresie zasądzonej w pkt 1 wyroku należności, a także uchyleniem pkt 2, 3 i 4 wyroku, niewątpliwie zaskarżonych apelacją pozwanego albowiem dotyczyły rozłożenia zasądzonej należności na raty i kosztów procesu oraz przekazaniem w tym zakresie sprawy (tj. co do kwoty 4840,23 zł) do ponownego rozpoznania. Ocena przez Sąd Odwoławczy podniesionych w apelacji zarzutów stała się tym samym zbędna.

W świetle powyższego Sąd Okręgowy na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. oraz art. 108 § 2 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok w zaskarżonej części i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów postępowania apelacyjnego.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Rejonowy winien w wyroku wydanym po przeprowadzeniu rozprawy zawrzeć stosowne rozstrzygnięcie co do wydanego wcześniej nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym.